

BOSHQARUV JARAYONIDA RAHBAR SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISHNING PSIXOLOGIK JIHATLARI

Raximova Madinaxon Rustamjonovna Andijon qishloq xo'jaligi va
agrotexnologiyalar instituti assistenti

Turg'unov Odilbek Maripovich Andijon qishloq xo'jaligi va
agrotexnologiyalar instituti sirtqi bo'limi uslubchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola Boshqaruv psixologiyasida boshqaruv faoliyati bilan bog'liq bo'lgan muammolar guruhlarining o'zaro faoliyatini samarali uslubda tashkil etish va birgalikdagi faoliyatning psixologik mexanizmlari yoritilgan.

Annotation: this article covers the problems associated with management activities in management psychology the organization of the interaction of groups in an effective style and the psychological mechanisms of joint activities.

Аннотация: В данной статье освещаются проблемы психологии управления, связанные с управленческой деятельностью, организации эффективного стиля взаимодействия групп и психологические механизмы совместной деятельности.

Kalit so'zlar: Boshqaruv psixologiyasi, faoliyat, psixologik mexanizmlar, "Rahbar", "Lider", "Boshliq", tashkilot, ta'lim muassasalari, korxonalar.

Keywords: management psychology, activity, psychological mechanisms, "Leader", "Leader", "Chief", organization, educational institutions, enterprises.

Ключевые слова: психология управления, деятельность, психологические механизмы, "руководитель", "руководитель", "руководитель", организация, образовательные учреждения, предприятия.

Mamlakatimiz tarixida juda ko'p buyuk ilm ma'rifatli shaxslar yashab o'tkanlar [5]. Hozirgi yillarda yoshlar jamiyatimizning muhim strategik resursi hisoblanadi. Aynan shuning uchun ham mamlakatimizda yoshlar uchun juda ko'p imkoniyatlar

eshigi ochilmoqda. Iqtidorli yoshlar, yosh olimlar va tadbirkorlar faoliyatini ragʻbatlantirish, hamda ularni qoʻllab-quvvatlash uchun zarur shart-sharoitlar yaratilmoqda. Siyosiy faoliyatda yosh kadrlarni tayyorlash va ularga boshqaruv faoliyatini oʻrgatish muhim omillardan biri boʻlib sanalmoqda. Shu asosda psixologiyaning maxsus boʻlimi boʻlgan boshqarish psixologiyasi vujudga kelgan.

Boshqaruv psixologiyasida boshqaruv faoliyati bilan bogʻliq boʻlgan muammolar guruhlarining oʻzaro faoliyatini samarali uslubda tashkil etish va birgalikdagi faoliyatning psixologik mexanizmlari oʻrganiladi. Boshqaruv jarayoni juda murakkab hisoblanadi. Chunki har bir tashkilot, taʼlim muassasalari, korxonalar, xullas qanday joy boʻlishidan qatʼiy nazar boshqaruvchi yaʼni rahbar ijtimoiy-iqtisodiy va psixologik bilimlarni oʻzida mujassamlashtirgan boʻlishi lozim. Bugungi kunda boshqaruv jarayonida rahbar siyosiy faoligini oshirish va u rahbarlik qilayotgan obektda psixologik muhitni yaxshilash muhim masalalardan biri boʻlib kelmoqda. Bugungi shiddat bilan rivojlanayotgan zamonda har bir rahbar oʻz bilimi, tafakkuri, izlanuvchanligi, faolligi, tashkilotchiligi, keskin qaror qabul qila olish qobiliyatiga ega boʻlishi hamda jamoasining psixologik muhitini yaxshi yoʻlga qoʻya olgan boʻlishi lozim.

Afsuski, boshqaruvda rahbarlarning oʻz vakolatlaridan nooʻrin ravishda foydalanib, tazyiq, qoʻpollik, zoʻravonlik, hodimlar va murojaat asosida kelgan fuqarolarni haqorat qilish kabi illatlarni oʻziga kasb qilib olganlarni ham uchratishimiz mumkin. Aynan shuning uchun ham jamoadagi psixologik muhitni yaxshilash muhim hisoblanadi. Psixologik adabiyotlarda “Rahbar” , “Lider”, “Boshliq” kabi tushunchalar deyarli sinonim sifatida ishlatiladi. Ammo bu tushunchalar muhim bir oʻxshashlik va muayyan farqlarga ega. Yaʼni ularning har biri kimningdir maʼlum bir jamoa ustidan hukmronlikni ifodalasa, vaziyati va yetakchilik vaqtiga asoslanib ular farq qiladi. Liderga xos boʻlgan asosiy jihatlardan biri-shaxsning vaziyatga muvofiq ravishda harakat qilishidir. Biror-bir muammoli vaziyatda paydo boʻlgan qiyinchiliklarni bartaraf etishdagi tashabbus, topqirlik, mohirlik liderga xos fazilatdir. Bir soʻz bilan aytganda “Vaziyat” sodir

bo'lganda "Lider" lar paydo bo'ladi. "Rahbar" tushunchasi esa kengroq bo'lib, u rasmiy mavqeni bildiradi. Aynan shu tufayli bu ichki tushuncha bir-biridan farqlanadi. "Lider" va "Rahbar" tushunchalaridagi farq haqida B.D.Parign o'z fikrlarini aytib o'tgan.

U shunday yozadi-lider asosan guruhdagi shaxslararo munosabatlarni boshqarsa, rahbar shu guruhdagi rasmiy munosabatlarni boshqaradi.

- Liderlik kichik guruhlargagina xos bo'lgan hodisa bo'lsa rahbarlikning haq huquqlari kata guruhlar doirasida ham sodir bo'lishi mumkin.

-Agar liderlik stixiali betartib jarayon bo'lsa, rahbarlik maqsadga qaratilgan, jamiyatda ishlab chiqarilgan normalar, tartib asosida saylovlar oqibatida sodir bo'ladigan hodisadir.

-Liderlik rahbarlikka nisbatan vaqtinchalik hodisa bo'lsa, guruh a'zolarining kutishlari, ularning kayfiyatlari, faoliyat yo'nalishiga qarab uzoqroq muddatda yoki qisqa muddatda ro'y beradi.

-Rahbarning liderdan farqi yana shundaki, u liderda yo'q bo'lgan jazolash va rag'batlantirish tizimiga ega bo'lib shu asosda o'z hodimlariga ta'sirini o'tkazishi mumkin.

-Lider guruhda u yoki bu qarorlar, ko'rsatmalar, tashabbuslarni o'z ixtiyoricha bevosita chiqarishi mumkin, rahbarda esa bu hodisa bu yo'nalishda ko'plab rasmiy ko'rsatmalar, rejalar, normalar, buyruqlar mavjudki, ular doirasidan chiqib ketish qiyin.

- Liderlik faoliyati faqat kichik guruhlar doirasida amalga oshirilsa, rahbar shuguruhdagi kengroq sotsial doiradagi, jamiyatdagi vakili bo'lganligi uchun, uningvakolatlari ham keng, faoliyat imkoniyatlari ham ortiqdir.

Jaxonda globallashuv jarayoni jadal sur'atlar bilan kechayotgan ayni bir paytda jamoa bilan samarali muloqot o'rnata bilish, jamoalarda yuz beradigan nizoli vaziyatlarni to'g'ri taxlil qilish xamda kelib chiqish sabablarini chuqur o'rganish bugungi kun psixolog va sotsiologlari oldida turgan muxim vazifalardan biridir[6]

Shaxs mehnat faoliyati zaminida rivojlanadi, kamolga yetadi. Inson sharoitni, sharoit esa odamni yaratadi. Bu esa o'z navbatida inson faoliyatini namoyon etadi. Shaxs ma'lum ijtimoiy tuzum maxsulidir. Jamiyat shaxs kamolotining muayyan imkoniyatlarining ro'yobga chiqarish yoki yo'q qilishi mumkin. Shunday qilib, odam shaxsining jamiyatdagi rivojlanishi tabiat, muxit, inson o'rtasidagi murakkab aloqa ta'siri ostida ro'y beradi, inson ularga faol ta'sir etadi va shu yo'l bilan xayoti va tabiatini o'zgartiradi. Shaxsga ijtimoiy muxitning ta'siri ham muxim. Bu tarbiya tizimi orqali amalga oshiriladi[7].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ahrorov V. "Menejment va marketing psixologiyasi" - Samarqand. 2018
2. Karimova V. M "Ijtimoiy psixologiya" - Toshkent. 2012
3. Nishonova Z. T, "Psixologik Xizmat" - Toshkent 2007.
4. Hayitov O. E. "Boshqaruv psixologiyasi" - Toshkent. Istiqlol nashriyoti. 2021.
5. Otaboyeva , Z., & Mo'minova , F. (2023). Biz havas qilsa arziydigan ulug' sarkarda. *Interpretation and Researches*, 1(1).
6. Отабоева, З. Ф., & Абдумухтарова, Б. (2020). Бошқарув тизимида низоли вазиятлар психологияси. *Экономика и социум*, (12 (79)), 877-881.
7. Отабоева, З. Ф. (2021). Шахс ривожланиши хакида тушунча. *Экономика и социум*, (4-2 (83)), 297-300.